

Türkçe Ders Kitaplarındaki Hikâye Edici Metinlerin Görsellerle Uyumu*

Mehmet SOYUÇOK^{1*}, Musa ÇİFCİ²

¹Uşak Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Doktora Öğrencisi, mehmetsoyucok@gmail.com, ORCID: 0000-0001-8388-2130

²Uşak Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, musacifci@gmail.com, ORCID: 0000-0002-3758-7170

*Sorumlu iletişim yazarı: mehmetsoyucok@gmail.com

Özet

Nitel yönteme uygun olarak gerçekleştirilen bu çalışmada Türkçe ders kitaplarındaki hikâye edici metinlerde bulunan görselleri çeşitli ölçütlere göre değerlendirmek ve bu yolla ilgili alandaki araştırmacılara ve kitap hazırlayıcılarına bir bakış açısı sunmak amaçlanmıştır. Bulguların toplanmasında ve analizinde doküman incelemesi yöntemine başvurulmuştur. Elde edilen bulgular, biri görsel sanatlar uzmanı, biri psikolojik danışman, biri de Türkçe öğretmeni olan üç kişilik uzman grubunun görüşü alındıktan sonra kesinleştirilmiştir. Çalışma belirtilen ders kitaplarıyla ve bu kitaplardaki hikâye edici metinlerle sınırlandırılmıştır. Araştırma sonucunda görsellerin neredeyse hiçbirinin öğrenciye estetik zevk kazandırıcı olmadığı, çoğunluğunun basit şekilde çizildiği görülmüştür. Ana dili kullanımının aynı zamanda bir sanat olduğu düşünülürse bütünsel açıdan bakıldığında bu durum bir eksikliklerdir. Metin ve görseller genel olarak uyuşsa da metnin içeriğini desteklemeyen, metinle ilgisiz görseller de vardır. Bu da anlamayı zorlaştırıcı ve kafa karıştırıcı bir unsur olarak kabul edilebilir. Çoğu görselde kişilerin yüzleri ve beden dilleri net değildir. Bu doğrultuda Türkçe ders kitaplarındaki görsellerin hazırlanmasında estetik, eğitimsel ve kültürel açıdan daha özenli çalışılması gerektiği söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Ana dili eğitimi, yazma, hikâye, ders kitabı.

Compatibility of Narrative Texts in Turkish Textbooks with Visuals

Abstract

In this research, which was carried out in accordance with the qualitative method, it was aimed to evaluate the visuals in the narrative texts in Turkish textbooks according to various criteria and to present a perspective to the researchers and book developers in the related field. Document analysis method was used in the collection and analysis of the findings. The findings were finalized after taking the opinion of a group of three experts, one of whom is a visual arts expert, one is a psychological counselor, and one is a Turkish teacher. The study is limited to the mentioned textbooks and the narrative texts in these books. As a result of the research, it was seen that almost none of the visuals did not bring aesthetic pleasure to the students, and most of them were drawn simply. Considering that the use of mother tongue is also an art, this situation is a deficiency when viewed from a holistic point of view. Although the text and images generally match, there are also images unrelated to the text that do not support the content of the text. This can be considered as a difficult and confusing element to understand. In most images, the faces and body language of people are not clear. In this direction, it can be said that it is necessary to work more carefully in terms of aesthetics, education and culture in the preparation of the visuals in Turkish textbooks.

Keywords: Mother tongue education, writing, story, textbook.

1 Giriş

Hayatın her alanında gereksinim duyulan becerilerden biri kuşkusuz ana dilini kullanma becerisidir. Bireyler akademik, toplumsal ve günlük hayatta pratik ve üst düzey ihtiyaçlarını karşılarken daima bu becerileri kullanmak zorundadır. Bu becerilerin sistemli ve düzenli bir şekilde bireylere kazandırılacağı yerlerden biri okullar ve okullardaki Türkçe dersleridir.

Türkçe dersi becerilerinin kullanım alanı çok geniştir. Okuldaki hangi derste olursa olsun başarılı olmak ana dili becerilerinin etkili kullanımına bağlıdır. Matematik dersinde problem çözen, fen bilimleri dersinde bir yönergeye uygun deney yapan, beden eğitiminde talimatlara göre bir spora katılan, herhangi bir dersten sınav olan öğrencilerin başarılı olması, ilgili disipline hâkimiyetin yanı sıra ana dili becerilerini kullanmaya; yani izlediğini, dinlediğini, okuduğunu anlayabilmeye ve anladıklarını sentezleyerek uygulayabilmeye, sözlü veya yazılı olarak ifade edebilmeye de bağlıdır. Okul hayatında bu şekilde olan durum ilerleyen yıllarda da değişmeyecektir. Toplumsal hayatın içinde yer alan her birey ekonomik sosyal ve kültürel görevlerini yerine getirirken, demokratik haklarını kullanırken ana dili becerilerinden yararlanmak zorundadır (Demir ve Yapıcı, 2007, 178; Dolunay, 2010, 276; Güneş, 2011, 124; Kurudayıoğlu ve Çetin, 2015, 2).

Hayatın her safhasında bu kadar büyük öneme sahip olan ana dili becerilerinin öğretimi de karmaşık bir süreçte gerçekleşmektedir. Çünkü ana dili becerileri deyince akla gelen okuma, yazma, dinleme ve konuşma hepsi de basit gibi görünen karmaşık becerilerdir. Örneğin okuma becerisi incelendiğinde, okumanın yazılı metinleri seslendirmek veya algılamaktan daha

** Bu çalışma Uşak Üniversitesi eğitim bilimleri enstitüsünde Mehmet Soyucok tarafından Prof. Musa Çifci danışmanlığında yürütülmekte olan "Görsel Destekli Etkinliklerin Hikâye Yazma Becerisi Üzerindeki Etkisi: Bir Eylem Araştırması" adlı doktora tezi kapsamında üretilmiştir.

karmaşık olduğu; bilişsel, duygusal, fiziksel yönleri bulunan yoğun zihinsel çaba gerektiren bir süreci işaret ettiği görülecektir. Türkçe eğitimi, hedef kazanımların kullanım alanlarının geniş olması ve birden çok boyut içermesi sebebiyle sadece teorik bilgilerle veya dar kapsamlı uygulamalarla sınırlandırılabilir bir alan değildir. Etkili bir Türkçe öğretimi için, uygun yöntem ve tekniklerin yanı sıra farklı duylara hitap eden materyallerin de kullanılmasına ihtiyaç vardır.

Eğitim teknolojileri alanındaki gelişmeler sonucu derslerdeki temel kaynak olma niteliklerini (Halis, 2002, 51; Özkan, 2010, 1126) önemli ölçüde kaybetmiş olsalar da yıllardır olduğu gibi şu anda da önemli öğretim materyallerinden biri, ders kitaplarıdır. Şu durumda, ders kitaplarının yaygın şekilde kullanılıyor olması ve kolaylıkla temin edilebilmesi gerekmektedir (Göçer, 2008, 197). Ders kitapları, genellikle ders içinde kullanılmak üzere tasarlanmış, içeriğinde dersle ilgili kazanımların edinilmesine yönelik açıklama, etkinlik, örnek metin, ölçme değerlendirme unsurları vb. bulunduran, geniş çaplı yazılı ve basılı eğitim materyalleridir. Ders kitapları, kültürel değerlere yer verir ve öğrencilerin toplumsal normlara uygun yetiştirilmesine hizmet eder (Aslan, 2010, 216). Bu bakımdan ders kitaplarını bir sosyalleşme, topluma uyum sağlama aracı olarak görmek de mümkündür. Ayrıca ders kitapları, başarılı veya başarısız işleniş ve kurgulanışlarıyla, öğretim programı ve eğitim uygulamalarının çıktılarını hakkında da fikir verir (Solak ve Yaylı, 2009, 444). Bu bağlamda Türkçe ders kitaplarında bulunması gereken nitelikler şunlardır (Baştuğ ve Demirgüneş, 2016, 22-23; Batur, 2010, 179-182, Cemiloğlu, 2015, 225-228):

Dersin hedeflerini kazandıracak içeriğe sahip olma,

Türkçe öğretmenlerinin, Türkçe öğretimi çalışan akademisyenlerin ve eğitim bilimleri uzmanlarının birlikte çalışmasıyla ortaya konulması,

Metinlerin ve kazanımların verilmiş sırası öğretim programına uygun olmalı,

Günlük hayata ilgili sorunlara ve kültürel değerlere yer verme,

Disiplinler arası bir yaklaşım benimseme,

Konularda kolaydan zora, basitten karmaşığa doğru gitme,

Etkinlikler ve metinlerde öğrencileri düşünme becerilerini kullanmaya sevk etme,

Okuma metinlerindeki kısaltma çalışmalarında metnin özünü muhafaza etme,

Metin türlerine dengeli yer verme

Kaliteli görsellere yer verme,

Türünün başarılı örneklerinden olan metinlere yer verme,

Biçimsel ve teknik açıdan öğrenci seviyesine uygun yazılı ve görsel unsurlara yer verme

Binlerce yıl önce mağara duvarlarına çizilen resimlerle başlayan görsel iletişim, 21. yüzyıldaki teknik ilerlemeler ve teknolojik gelişmeler sayesinde farklı boyutlar kazanarak önemini arttırmıştır. İletişim, eğitim, haber alma gibi işlevleri bulunan görsellerin üretim ve kullanım araçlarının ucuzlaması ve yaygınlaşması bunda önemli derecede etkili olmuştur. Görsel kavramı ile ilgili çeşitli tanım ve açıklamalar vardır. Bunlardan bazıları şöyledir:

“Görme ve görme duyusuyla ilgili, görmeye dayanan,

Bir film, fotoğraf, plastik veya grafik sanatların veya bir varlığın görünümü,

Herhangi bir nesnenin basılı sunumu,

Soyut bir ögenin fiziksel sunumu,

Nokta ve şekillerin bütünü,

Bir eşya ya da varlığın zihinsel görünümü,

Görüntü ve gözle izlenebilen her şeyin taşıdığı özellikler” (Güneş, 2013: 7).

Bu tanım ve açıklamalardan anlaşılmaktadır ki görseller resimlerden veya fotoğraflardan ibaret değildir. Görsel kavramı çok geniş bir alanı kapsamaktadır; grafik, şema, manzara, portre, bilgisayar oyunları, filmler, klipler, beden dili vb. de görsellere dâhildir (Cemiloğlu, 2015, 189; Gündüz ve Şimşek, 2011, 145). Görsellerin yaygın ve etkili bir biçimde kullanıldığı alanlardan biri de eğitim öğretimidir. Görseller, eğitim öğretimde dikkat çekme, motive etme, ölçme değerlendirme, somutlaştırma gibi amaçlarla kullanılmaktadır. Yoğun bir anlatıma sahip olmaları, ilgi uyandırmaları, birden çok duyuya hitap ederek öğrenmeyi kolaylaştırmaları ve konuları somutlaştırmaları gibi sebeplerle görseller, etkinlik süreçlerinde yoğun olarak kullanılması gereken araçlardır.

Ders kitaplarında görsellere sıklıkla yer verilmektedir. Ders kitaplarında görsellerin kullanımının olumlu sonuçlar doğurması beklenen bir durum olsa da bu beklentinin gerçekleşmesi için görsellerin kazanımlara göre, işlevsel, konuyla bağlantılı, tahmin ve yorumlamaya açık ve öğrenci seviyesine uygun olması gerekir. Bu niteliklere sahip olmayan görseller bir süs olmaktan öteye geçemeyecek, belki de dikkat dağılmasına ve ilginin konu dışına yönelmesine sebep olacaktır. Görseller, metinlerle birlikte kullanıldığında tamamlama, açıklama, anlamayı kolaylaştırma işlevlerini yerine getirebilir. Bunun içinse görsel ile metnin örtüşmesi, birbirini desteklemesi gerekir. Hikâye edici anlatıma dayanan türlerde görseller, hikâye unsurları arasında bağlantı kurulmasını kolaylaştırabilir ve öğrencinin okuduklarını gözünde canlandırmasını sağlayabilir.

Görsellerin Türkçe ders kitaplarında kullanılması başarı ve motivasyon konusunda öğretmenlere yardımcı olabilir. Dil bilgisi gibi soyut konuların öğretiminde, kelime servetinin geliştirilmesinde, okunanların anlaşılmasında, iletişim becerilerinin geliştirilmesinde, kültürler arası konuların, evrensel değerlerin öğretiminde görsellerden yararlanılabilir (Bazeli ve Ole, 1995, 376; Cook, 2012, 65; Kiss ve Weninger, 2016, 195; Lewalter, 2003, 177; Yeh ve Lohr, 2010, 184). Görseller, okumaya yeni başlayan veya okumada zayıf olan öğrenciler için iyi bir yönlendirici ve aydınlatıcıdır (Carstens, Maes ve Gangla-Birir, 2006, 222; Gorman ve Eastman, 2010, 97). Fakat bu faydaları elde edebilmek için görsellerin kaliteli, özgün, amaca yönelik ve öğrencinin ilgisini çekecek nitelikte olması gerekir (Pettersson, 2007, 70).

Türkçe ders kitaplarında görsellik konusu ile ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında birbirinden farklı sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir; bunda çalışma yapılan yılların farklı olması ve ders kitaplarının genellikle kısa aralıklarla değişmesinin etkili olduğu düşünülebilir. İşeri (2003) tarafından yapılan çalışmada 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki görseller incelenmiş, görsellerin konuyla ve gerçek hayatla bağlantısız ve nitelsiz oldukları belirlenmiştir. Batur (2010) tarafından hazırlanan doktora tez çalışmasında Türkçe ders kitaplarında bazı görsellerin metinlerden daha çok yer kapladığı ve metin-görsel uyumunun zaman zaman göz ardı edildiği görülmüştür. Uzuner, Aktaş ve Albayrak (2010) tarafından yapılan çalışmada Türkçe öğretmenlerinin Türkçe ders kitaplarını görsel açıdan yararlı buldukları, fakat görsellerin yaratıcılığa sevk etmediğini düşündükleri görülmüştür. Kırbaş, Orhan ve Topal (2012) tarafından yapılan araştırmada Türkçe öğretmenlerinin Türkçe ders kitaplarındaki görselleri nitelsiz buldukları belirlenmiştir. Erçantürk (2015) tarafından yapılan çalışmada görsellerin metinleri tam olarak kapsamadığı ve resimlemeler konusunda sorunlar olduğu görülmüştür. İşcan ve Cimbız (2018) tarafından yapılan çalışmada 5. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki görseller incelenmiş ve görsellerin öğrencilere metnin içeriği hakkında ipucu verdiği, estetik zevk kazandırabilecek nitelikte ve başlıkla uyumlu olduğu belirlenmiştir. Sarıkaya (2019) tarafından yapılan araştırmada 5, 6, 7 ve 8. sınıf ders kitaplarındaki etkinlikler incelenmiş ve etkinliklerin büyük çoğunluğunda görsellere yer verilmediği görülmüştür. Türkben (2019) tarafından yapılan çalışmada 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki 20 metin ve görselleri incelenmiş, metinlerdeki görsellerin güdülemeyi sağlayıcı olduğu fakat estetik zevk uyandırmadıkları ve üst düzey düşünmeye yönlendirici olmadıkları belirlenmiştir.

1.1 Araştırmanın amacı

Bu araştırmanın amacı, Türkçe ders kitaplarındaki hikâye edici metinlerle bu metinlerde kullanılan görsellerin uyumunu ortaya koymak ve bu yolla ilgili alanda çalışan kitap hazırlayıcılarına ve araştırmacılara bir bakış açısı sunmaktır.

1.2 Araştırmanın önemi

Ana dili olarak Türkçe öğretiminde ders kitapları önemli bir materyaldir. Türkçe dersinde kazanımlar genellikle metin üzerinde yapılan çalışmalar yoluyla verilmektedir. Kitaplardaki yazılı metinlerin anlaşılabilirliğini arttırmak, tahmin ve yorum imkânı sunmak için sıkça görsellere yer verilmektedir. Metinlerin içinde kullanılan görseller, nitelikli ve metnin içeriğiyle uyumlu olmak zorundadır. Görseller özellikle hikâye edici metinlerde yazılı metnin anlaşılmasını kolaylaştırıcı etkiye sahiptir. Literatür tarandığında 2020-2021 eğitim öğretim yılında kullanılan Türkçe ders kitaplarındaki hikâye türü metinlerde görsel kullanımlarına yönelik bir çalışma olmadığı görülmüştür. Bu nedenle çalışmanın alandaki boşluğu doldurması ve Türkçenin eğitim öğretimine katkı sağlaması umulmaktadır.

1.3 Problem cümlesi

Türkçe ders kitaplarındaki hikâye edici metinlerle bu metinlerde kullanılan görseller arasındaki uyum nasıldır?

1.4 Alt problemler

1. Türkçe ders kitaplarındaki hikâye edici metinlerde kullanılan görsellerin metnin içeriğiyle uyumu nasıldır?
2. Türkçe ders kitaplarındaki hikâye edici metinlerde kullanılan görsellerin biçim özellikleri nasıldır?
3. Türkçe ders kitaplarındaki hikâye edici metinlerde kullanılan görsellerin öğrencilerin gelişim durumlarına uygunluğu nasıldır?

2 Yöntem

2.1 Araştırmanın modeli

Türkçe ders kitaplarındaki hikâye türü metinlerle bu metinlerde kullanılan görseller arasındaki uyumun belirlenmesini amaçlayan bu çalışma doküman incelemesine dayalı olarak nitel modelde gerçekleştirilmiştir. "Gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırmalara nitel araştırma denir" (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 39). Veri toplamak için doküman incelemesi yapılmıştır. "Araştırma kapsamında incelenen konuyla ilgili olgu ve olaylar hakkında bilgi içeren yazılı belgelerin analiz edilmesiyle veri sağlanmasına doküman incelemesi denilmektedir" (Karataş, 2015: 72).

2.2 Çalışma dokümanları

Bu araştırmadaki çalışma dokümanlarını; 2020-2021 eğitim öğretim yılında kullanılan ortaokuldaki her sınıf seviyesinden birer tane olmak üzere dört Türkçe ders kitabında bulunan hikâye türü metinler oluşturmaktadır. Birden fazla olan ders kitaplarında MEB tarafından yayınlananlar kullanılmıştır. Kullanılan ders kitapları ile ilgili bilgiler Tablo 1'de belirtilmiştir.

Tablo 1. İncelenen Ders Kitapları Hakkında Bilgiler

Sınıf	Yazarları	Yayıncı	Basım Tarihi	Basım Yeri	Sayfa Sayısı
5	Şule ÇAPRAZ BARAN, Elif DİREN	Anıttepe	2019	Ankara	252
6	Sabri CEYLAN, Kadir DURU, Gülten ERKEK, Murat PASTUTMAZ	MEB	2019	Ankara	288
7	Tolga KIR, Emine KIRMAN, Seda YAĞIZ	MEB	2019	Ankara	272
8	Hilal ESELİOĞLU, Sıdıka SET, Ayşe YÜCEL	MEB	2019	Ankara	296

2.3 Verilerin toplanması ve analizi

Bu çalışmada veri toplanırken doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Veriler, araştırmacılar tarafından ortaokul Türkçe ders kitaplarında bulunan hikâye türündeki metinler ve bu metinlerdeki görseller taranarak toplanmıştır. Hikâye türü metinlerdeki görseller; literatürdeki yaklaşımlar, uygulamalar ve alınan uzman görüşleri doğrultusunda hazırlanan kıstaslara göre incelenmiştir. Bulgular, elde edildikten sonra bir görsel sanatlar öğretmeni, bir psikolojik danışman ve bir Türkçe öğretmeninden oluşan üç kişilik uzman heyetince incelenmiştir. Uzman görüşü ile araştırmacı görüşlerinin çeliştiği durumlarda uzman görüşleri esas alınmıştır. Bu görüşler doğrultusunda düzeltmeler yapıldıktan sonra bulgular kesinleştirilmiş ve yorumlanarak sunulmuştur. Verilerin sunulduğu tablolarda görsel istenen özelliği gösteriyorsa (+), göstermiyorsa (-), görsel ilgili özellik bakımından incelenmediyse (x) işareti kullanılmıştır. Tek görsel olması durumunda görseller arası uyuma, dinleme metinlerinde yazı-görsel dengesi söz konusu olmadığı için dikkat dağıtma durumuna ve bulunduğu sayfada anlatılanlarla uyuma bakılmamıştır.

2.4 Sınırlılıklar

Bu çalışma, belirtilen ortaokul Türkçe ders kitaplarıyla ve bu kitaplardaki hikâye edici metinlerle sınırlandırılmıştır.

3 Bulgular ve Tartışma

3.1 Beşinci sınıf ders kitaplarındaki hikâye edici metinlerin ve görsellerinin incelenmesiyle elde edilen bulgular

İncelenen ders kitabındaki otuz iki metinden on dördünün hikâye edici türde olduğu belirlenmiştir. Bunlardan “Sokak” ve “Tavşan ile Kaplumbağa” metinlerinde görsel olmadığı için araştırmaya dâhil edilmemiştir. Hikâye türü metinler ve görselleri üzerinde yapılan incelemede aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır:

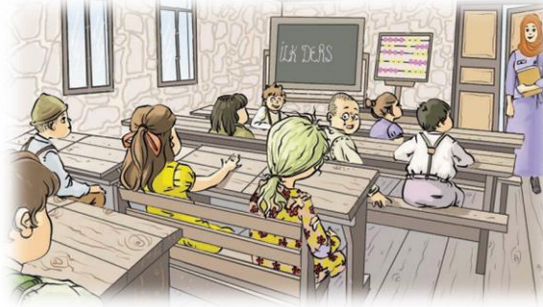
Tablo 2. 5. Sınıf Ders Kitabındaki Hikâye Edici Metinlerde Bulunan Görsellerin Özellikleri

	Görseller metnin içeriğiyle uyumludur.	Görseller metnin aynısı değildir, onu destekler.	Görseller metnin içeriğine yönelik ipucu vermektedir.	Görseller, yer aldığı sayfada anlatılanlarla ilişkilidir.	Görseller kendi arasında tutarlıdır.	Çizimlerde gereken özenin gösterildiği anlaşılmaktadır.	Görsellerde ne olduğu açık ve net olarak anlaşılmaktadır.	Görseller öğrencinin gelişim düzeyine uygundur.	Görseller dikkat dağıtıcı değildir.	Görseller Türk toplumunun yapısına ve kültürel özelliklerine uygundur.
İlk Ders	-	-	-	x	x	-	-	+	x	+
Boğaç Han	-	-	+	+	+	+	+	+	+	+
Geyik Ana	+	-	-	-	x	-	+	+	-	+
Özgürlük	+	+	+	+	+	-	+	+	-	-
Karagöz Kibarlık Öğreniyor	+	+	+	+	+	+	+	+	-	+
Vatan Yahut Silistre	-	-	-	x	+	-	+	+	+	+
Bu Nehir Bizim	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Deprem	-	-	+	+	+	+	+	+	+	-
Çocuk Bahçesindeki Bekçi	-	-	-	-	-	-	+	+	+	+
Çitlembik	-	-	-	+	+	+	+	+	+	+

İyiliğin Değerini Bilen Kim	+	+	+	+	-	+	+	+	-	+
Yaşama Sevinci	-	-	-	+	+	+	+	+	-	+

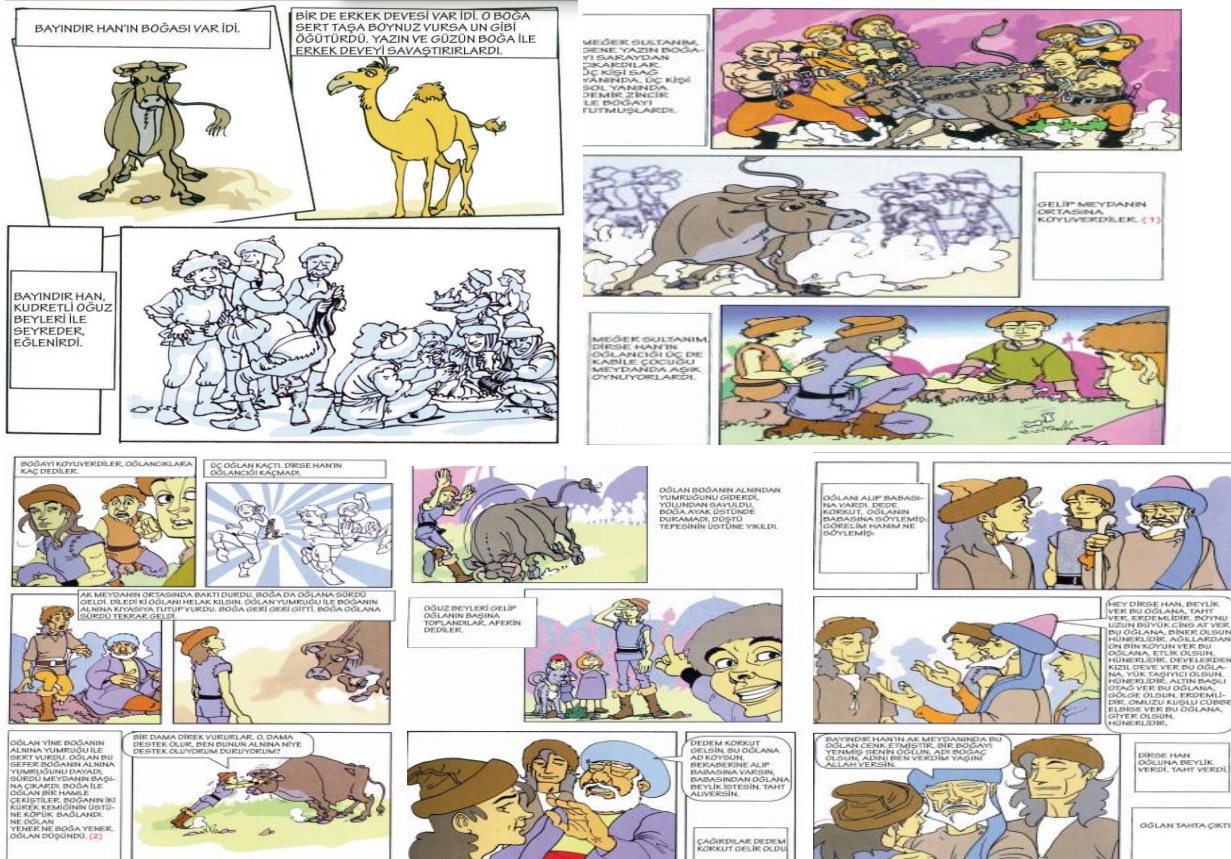
Tablo incelendiğinde beşinci sınıf ders kitabındaki hikâye edici metinlerin öğrenci seviyesine uygunluk, Türk toplumunun kültürel özelliklerini yansıtmaya ve dikkat dağıtmama bakımından güçlü olduğu görülmektedir. Ancak görseller metni destekleme, içerikle uyumlu olma ve ipucu verme bakımından zayıftır. Görsellerin en başarılı olduğu metin, belirlenen bütün özelliklere uygun olan “Bu Nehir Bizim” metnidir. Görsellerin en başarısız olduğu metin olarak ise “Çocuk Bahçesindeki Bekçi” metni gösterilebilir. Çünkü bu metin çoğu özelliği karşılamamaktadır. Metinler ve görseller üzerinde yapılan incelemede aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır:

3.1.1 İlk ders

Bu dinleme metninde tek görsel yer verilmiştir. Görselde dokuz öğrenci ve elinde kitapla dikilmekte olan bir öğretmen görülmektedir. Öğretmen yeni gelmiş veya gidiyor gibi kitaplarını göğsüne bastırmıştır. Sınıftaki iki çocuk da arkalarına dönmüş bakmaktadırlar. Bu görsel içerikle alakasızdır. Çünkü metinde öğretmenin Munise'yi yanına çağırması, ona sorular sorması daha sonra da onun türkü söyleyişine tanık olması anlatılmaktadır. Belirtildiği gibi görsel bunları ne desteklemekte ne de yansıtmaktadır. Görsel dönemin özelliklerine ve öğrencilerin gelişim düzeylerine uygundur. Çizim çok net değildir, bu bakımdan görselin hazırlanışında özenli olunmadığı söylenebilir.

3.1.2 Boğaç Han

Metin görsel ağırlıklı olarak hazırlanmıştır. Dede Korkut Kitabı'ndan alınan parça çizgi roman tarzında öğrencilerin ilgisini çekebilecek şekilde sunulmuştur. Görseller metnin içeriğine yönelik güçlü ipuçları taşımakta, yer aldığı sayfada anlatılanlarla uyumakta ve kendi aralarında tutarlılık göstermektedir. Görsellerin eski Türklerin toplumsal ve kültürel yapısına ve öğrencinin gelişim düzeyine uygun olduğu söylenebilir. Metin çizgi roman özelliği gösterdiği için görsel-yazı dengesi üzerinde durulmamıştır. Ayrıca metinle uyumsuz olan görseller de vardır. “Bayındır Han, Oğuz Beyleri ile seyrederdi.” cümlesinin yanında yer alan görselde yemek

yiye beyler ve ortalarına aldıkları biriyle dalga geçen, onun şapkasıyla, kemeriyle oynayan üç kişi görülmektedir. Yemek yiye beyler anlatımı destekleyicidir. Yarışmadan sonra bir ziyafet verildiği veya beylerin yarışmayı yiyip içerek seyrettikleri düşüncesini uyandırmaktadır. Ancak dört kişinin bulunduğu diğer görsel metindeki anlatımla hiç uyuşmamakta ve metni desteklememektedir.

3.1.3 Geyik Ana

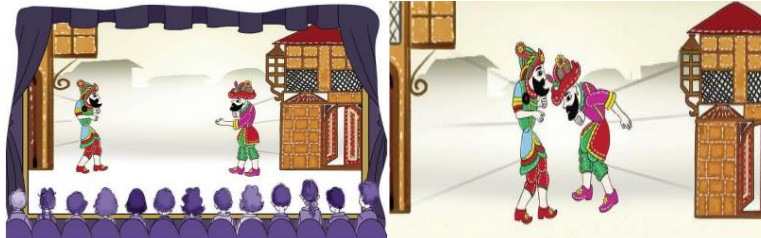
Metinde tek görsel yer verilmiştir. Bu görsel parçada bahsedilen Isık Göl'ün fotoğrafıdır. Gerçek fotoğraf kullanılması, bahsedilen yerin özelliklerinin daha iyi anlaşılmasını ve özümsemesini sağlama bakımından önemlidir. Metinde güçlü bir ifade, sürükleyici bir anlatım vardır. Ancak bu anlatılanları destekleyici bir görsel yer verilmemiştir. Hâlbuki geyiğin ve çocukların başından geçen olayları, atlattıkları tehlikeleri ele alan görseller okuyanların okuduklarını zihinlerinde somutlaştırmalarını sağlayabilirdi. Görsel, metnin içeriğine yönelik sınırlı ipucu vermektedir. Görsel metin dengesi sağlanamamış, sayfada görsel yazılardan daha fazla yer ayrılmıştır, bu da dikkat dağıtıcı bir durum olarak değerlendirilebilir. Parçanın içeriğinde görselleştirilebilecek veya görsellerle desteklenebilecek pek çok durum ve olay olmasına rağmen metindeki görsel unsurların yetersiz olduğu söylenebilir.

3.1.4 Özgürlük

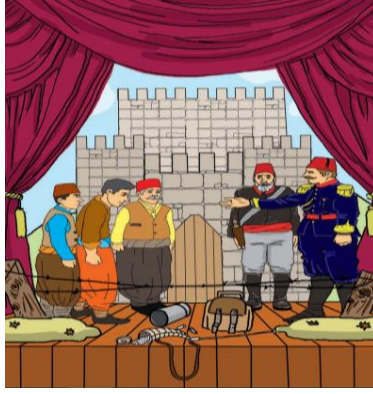
Metinde iki adet görsel vardır. Görseller birbiriyle uyumludur ve metinde anlatılanları desteklemektedir. Görsellerde manzaranın çok genel hatlarıyla verilmiş olması eleştirilebilecek bir durumdur. Ortamdaki detaylara daha fazla yer verilmesi, öğrencilerdeki gerçeklik olgusunu pekiştirebilirdi. Birinci görselde bir köpek ile bir kurdun birlikte olduğu görülmektedir. Bu da aynı sayfada anlatılanlarla uyuşmaktadır. İkinci görselde bekçi köpeğin görevine atıfta bulunulmakta, bu da anlatımı desteklemektedir. Çizimlerde ne olduğu açık ve nettir. Görseller öğrencilerin gelişim seviyesine uygundur ve içeriğe yönelik ipucu vermektedir. Birinci görselde görsel-yazı dengesi sağlanamamış ve sayfanın çok büyük bir kısmı görsel ayrılmıştır. Bu da dikkat dağılmasına sebep olabilir. Görsellerdeki köy Anadolu köylerine benzememektedir. Bu da görselin Türk toplumunun kültürel özellikleriyle uyuşmadığını göstermektedir.

3.1.5 Karagöz Kibarlık Öğreniyor

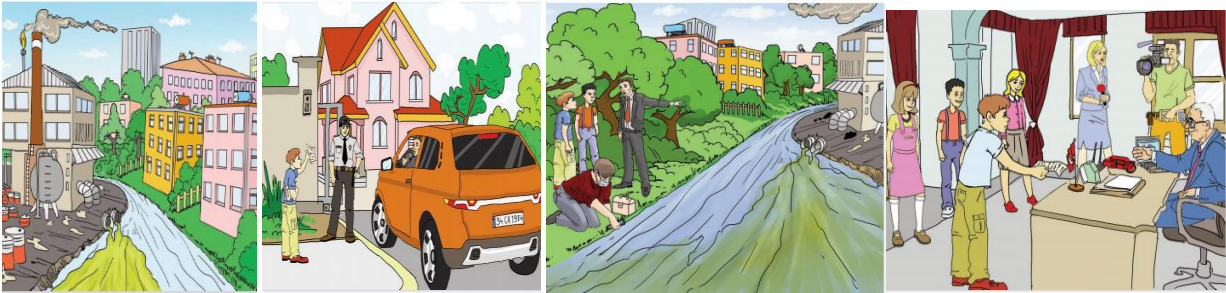
Metinde iki adet görsel bulunmaktadır. Birinci görselde bir Karagöz Hacivat gösterisi ve onu izleyen insanlar görülmektedir. Karagöz ve Hacivat'ı konuşurken gösteren bu görselin içerikle uyumlu olduğu söylenebilir. İkinci görselde ise bu gösterinin en bilinen sahnesi olan Karagöz'ün Hacivat'a hamle yapışı gösterilmektedir. Metinde böyle bir olay yoktur, sadece Karagöz'ün Hacivat'a dostça tokat atması vardır. Bu da görselin anlatılanların aynısı olmadığını, onları desteklediğini göstermektedir. İlk sayfada görsel-yazı dengesi gözetilmemiştir. Görselin fazla yer kaplaması, dikkat dağılmasına sebep olabilir. Görselde anlatılanlar rahatça anlaşılabilir. Görsellerin öğrenci seviyesine uygun olduğu ve metinde anlatılanları desteklediği söylenebilir.

3.1.6 Vatan yahut Silistre

Metinde iki adet görsel bulunmaktadır fakat bunların ikisi de metinle aynı sayfada değil başka sayfalarda ve sayfayı tamamen kapsayacak şekilde verilmiştir. Görsellerin ikisi de bir tiyatro sahnesini ve dekorunu göstermektedir. Birinci görselde ikisi üniformalı beş kişi toplanmış konuşmakta ikinci görselde de bu kişiler yanlarına bir de çocuk gelmiş olduğu hâlde konuşmaya devam etmektedirler. Bu görsellerin metni temsil etmede ve metindeki anlatımı desteklemede zayıf olduğu söylenebilir. Çünkü görselde sadece bir tiyatro dekoruna yer verilmiş, metindeki canlı anlatım yansıtılamamıştır. Metinde isteyenlerin kaleden ayrılabilceği, kalanların ise kaleyi savunacakları anlatılmıştır, yani olaylar kalede geçmektedir. Kullanılan görseldeki dekorda ise kale arka tarafta kalmıştır ve cephe hattı işaretleri, asker çantası ve hücum borusu bulunmaktadır. İkinci görselle içerik uyumlu değildir. Gönüllülerin kıyafetleri ve askerlerin üniformaları Türk toplumunun ve kültürünün özelliklerini yansıtmaktadır. Ayrıca görselde genç kız olarak betimlenen Zekiye karakterinin ancak altı yedi yaşlarında bir çocuk olarak çizilmesi içeriğin göz önünde bulundurulmadığını göstermektedir.

3.1.7 Bu Nehir Bizim

Hikâyede dört görsel verilmiştir. Birinci görselin bulunduğu sayfada anlatılanlar ile görselin doğrudan bir ilişkisi yoksa da yazılı metinde geçen fabrikayı şikâyet etme konusu ile nehre atık döken fabrika görseli örtüşmektedir. Bu görsel, fabrikaya karşı neden mücadele edildiği konusunda öğrencilere bir fikir verebilir ve durum açıkça ifade edilmeyip görselle gönderme yapıldığı için öğrencinin yorum yaparak sonuca ulaşmasını sağlayabilir. Diğer üç görsel ise metnin içeriğiyle doğrudan uyumludur. Görseller kendi aralarında tutarlıdır ve metnin içeriğine yönelik ipucu vermektedir. Çizimlerde ne olduğu açık ve nettir, bu bakımdan çizimlerin özenli olduğu söylenebilir. Görseller öğrencinin gelişim düzeyine uygundur ve dikkat dağıtıcı değildir. Görseller, Türk toplumunun yapısını ve özelliklerini yansıtmaktadır.

3.1.8 Deprem

Hikâyede yer verilen iki görsel de metnin içeriğiyle ilgilidir; fakat metinde birçok insanın etrafta koşuşturduğu söylenmesine rağmen birinci görselde arka planda sadece iki kişiye yer verilmiştir. Yüz ifadeleri ve beden dili canlı olarak verilmiştir. İkinci görselde kadının Japon kültürüne uygun şekilde teşekkür etmesi, görsellerin kültürlerarası etkileşim imkânı vermesine bir örnektir. Görseller öğrencilerin gelişim düzeylerine uygundur ve dikkat dağıtıcı değildir. Görseller nettir, kendi aralarında tutarlıdır, çizimlerde özenli davranıldığı söylenebilir. Hikâyeye Japoncadan tercüme edildiği ve Japonya'daki bir olayı konu aldığı için Türk toplumunun yapısını ve özelliklerini yansıtmama bakımından incelenmemiştir.

3.1.9 Çocuk Bahçesindeki Bekçi

Metinde üç görsel yer verilmiştir. Metindeki ikinci görsel içerikle tamamen uyumsuzdur. Bu bölümde gençlerin tahterevallinin üzerine çamurlu ayakkabılarıyla bastıkları ve parkın çok kalabalık olduğu anlatılmaktadır. Hâlbuki görselde böyle bir durum yoktur; gençler tahterevallide normal şekilde oturmaktadır ve parkta kahraman ve kardeşi olduğu anlaşılan çocuklar dışında sadece beş çocuk bulunmaktadır. Üçüncü görselde ise kahraman ve kardeşi olduğu anlaşılan iki çocuğun hem fiziksel görünüşleri hem de kıyafetleri diğer görselle farklıdır. Pantolonların ve kazakların renkleri değişmekte, küçük kardeşin başındaki örtü çıkmaktadır. Burada çizim konusunda gerekli özenin gösterilmediğini söylemek mümkündür. Görseller öğrencilerin seviyesine uygun ve nettir, dikkat dağıtıcı değildir.

3.1.10 Çitlembik

Metinde yer verilen iki görsel de metinde anlatılanları kısmen yansıtmakla birlikte, tam olarak kapsamamaktadır. Hikâyenin genel kısmı Süleyman adlı çocuğun yaralanıp hastaneye götürülme sürecini anlatmakta fakat buna ilişkin bir görsel bulunmamaktadır. İkinci görselde Süleyman'ın yanına arkadaşının ziyarete geldiği anlatılırken görselde arkadaşı yer almamaktadır. Görseller, çok basit düzeydedir ve metnin içeriğine yönelik ipucu vermemektedir. Görsellerin net ve öğrenci seviyesine uygun olması, dikkat dağıtmaması olumlu yönleridir. Görseller, Türk toplum yapısını ve özelliklerini yansıtmaktadır.

3.1.11 İyiliğin Değerini Bilen Kim

Metinde iki görsel verilmiştir ve ikisi de metnin içeriğiyle uyumludur. Kurdun ve atın görselleri ile hikâyedeki ruh hâlleri birebir örtüşmektedir. İlk görselin sayfada yazılardan daha fazla yer kaplaması dikkati dağıtabilir. Ayrıca ilk olaydan sonra "... git git karşlarına yaşlı bir at çıkmış." ifadesi kullanılmasına rağmen ilk ve ikinci görsel aynı manzaraya sahiptir. Bu da uyumsuzluğa sebep olmakta ve gerçeklik ilkesine uymamaktadır. Görselde ne olduğu net olarak anlaşılabilir. Görsellerin öğrencilerin gelişim özelliklerine uygun olduğu söylenebilir. Görseldeki köylü, tipik Anadolu köylüsü görünümündedir.

3.1.12 Yaşama Sevinci

Metinde iki görsel kullanılmıştır. Hikâyede kullanılan birinci görselle içerik arasında uyumsuzluk vardır, hikâyedeki postacı figürü surat asıp sıkılmasına rağmen görselde güler yüzlü çizilmiştir. İkinci görsel anlatılanlarla nispeten uyumludur. Görseller, metnin içeriğine yönelik ipucu taşımamaktadır, metinde anlatılanlarla uyumlu değildir ve metinde anlatılanları desteklememektedir. Öte yandan görsellerin kendi aralarında tutarlı olması, açık ve net olması, Türk toplumunun yapısını temsil etmesi olumlu özellikleridir. Ayrıca öğrencilerin gelişim özelliklerine uygundur ve dikkat dağıtıcı değildir.

3.2 Altıncı sınıf ders kitaplarındaki hikâye edici metinlerin ve görsellerinin incelenmesiyle elde edilen bulgular

İncelenen ders kitabındaki otuz iki metinden dokuzunun hikâye edici metin olduğu belirlenmiştir. Bu metinler ve görselleri üzerinde yapılan incelemede aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır:

Tablo 3. 6. Sınıf Ders Kitabındaki Hikâye Edici Metinlerde Bulunan Görsellerin Özellikleri

	Görseller metnin içeriğiyle uyumludur.	Görseller metnin aynısı değildir, onu destekler.	Görseller metnin içeriğine yönelik ipucu vermektedir.	Görseller, yer aldığı sayfada anlatılanlarla ilişkilidir.	Görseller kendi arasında tutarlıdır.	Çizimlerde gereken özenin gösterildiği anlaşılmaktadır.	Görsellerde ne olduğu açık ve net olarak anlaşılmaktadır.	Görseller öğrencinin gelişim düzeyine uygundur.	Görseller dikkat dağıtıcı değildir.	Görseller Türk toplumunun yapısına ve kültürel özelliklerine uygundur.
Gümüş Kanat	+	+	+	+	+	+	-	+	+	+
Canım Kitaplığım	-	-	-	-	-	-	+	+	-	x
Heykeli Dikilen Eşek	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Vermek Çoğalmaktır	+	+	+	+	+	+	+	+	-	+
Balıkçıl	+	-	-	x	x	+	+	+	+	x
Afyon	+	+	-	+	+	+	+	+	-	x
Evet Efendim	-	-	+	-	-	-	-	-	-	+
Sen de Bir İyilik Yap	+	-	-	+	+	-	+	+	+	+
Hacettepe	+	+	+	x	+	-	+	+	x	+

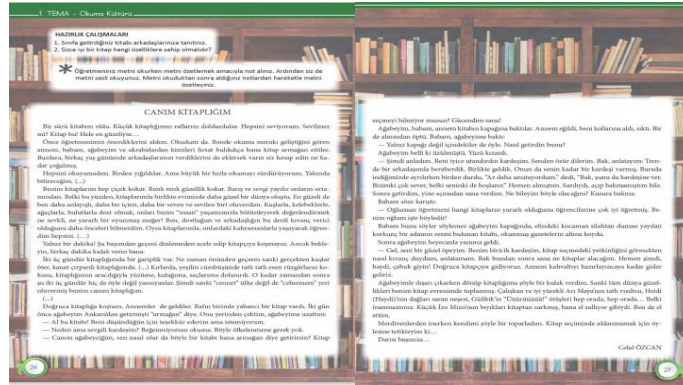
Tablo incelendiğinde altıncı sınıf ders kitabındaki hikâye edici metinlerin öğrenci seviyesine uygunluk ve Türk toplumunun kültürel özelliklerini yansıtır bakımından güçlü olduğu görülmektedir. Ancak görseller metni destekleme ve ipucu verme bakımından zayıftır. Görsellerin en başarılı olduğu metinler, belirlenen bütün özelliklere uygun olan "Hacettepe" ve "Heykeli Dikilen Eşek" metinleridir. Görsellerin en başarısız olduğu metinler olarak ise "Evet Efendim" ve "Canım Kitaplığım" metinleri gösterilebilir. Çünkü bu metinler çoğu özelliği karşılamamaktadır. Metinler ve görseller üzerinde yapılan incelemede aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır.

3.2.1 Gümüş Kanat

Metinde üç adet görsel yer almaktadır. Görsellerin üçü de metinde anlatılanlarla uyumludur. Görsel kalitesi ve çizim kötüdür, ayrıca beden dili ve yüz ifadeleri net değildir, bu da çizimde gereken özenin gösterilmediğini ortaya koymaktadır. Görsellerin kendi aralarında tutarlı ve öğrencilerin gelişim düzeyine uygun olması, dikkat dağıtıcı olmaması olumlu yönleridir. Kullanılan görseller Türk toplumunun özelliklerini yansıtmaktadır.

3.2.2 Canım Kitaplığım

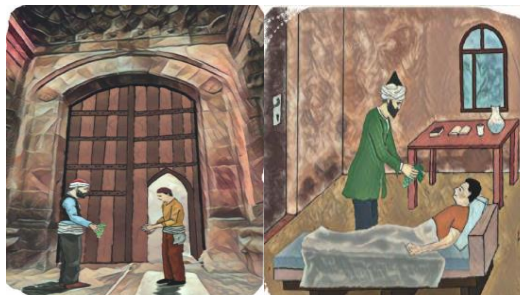
Metinde iki görsel bulunmakla birlikte bu görseller ayırdır ve yüzey olarak kullanılmıştır. Görsel, kitaplık raflarını göstermektedir. Metindeki anlatımı desteklememekte ve içerik hakkında ipucu vermemektedir. Görseldeki kitap ve kitaplık olduğu rahatça anlaşılmaktadır ve görsel öğrencilerin gelişim seviyesine uygundur. Görselin hiçbir fonksiyonu yoktur. Bu bakımdan görselin varlığıyla yokluğunun aynı olduğu söylenebilir.

3.2.3 Heykeli Dikilen Eşek

Dinleme metnine ilişkin olarak tek sayfa üzerinde altı fotoğrafı bir kolaj oluşturulmuştur. Görsellerden biri dikilen heykeli gösterirken diğer görseller ise döneme ait gerçek fotoğraflardır. Görseller kendi arasında uyumludur, ayrıca anlatımı desteklemekte ve içeriğe yönelik ipucu vermektedir. Görseller öğrenci gelişim düzeyine uygundur ve dönemin Türk toplumunun kılık kıyafet özelliklerini net bir şekilde yansıtmaktadır.

3.2.4 Vermek Çoğalmaktır

Metinde iki görsel kullanılmıştır. İkisi de buldukları sayfada anlatılanlarla uyumludur ve metnin içeriği hakkında ipucu vermektedir. Görseller, öğrencilerin gelişim durumlarına uygundur. Görsellerdeki insanların kıyafetleri Selçuklu, Osmanlı dönemi Türk insanının giyim özelliklerini yansıtmaktadır. İlk görselin sayfada yazılardan fazla yer kaplaması öğrencilerin dikkatini dağıtabilir. İkinci sayfada yer alan üzümlün uçtuğunu gösteren görsel metafor, içerikle uyumludur ve metindeki anlatımı destekleyicidir.

3.2.5 Balıkcı

Parça dinleme metni olduğu için sadece bir görsel yer verilmiştir. Ancak dinleme metnindeki tek görseller çoğu zaman ipucu vermede ve anlatımı desteklemede yetersiz kalmaktadır. Görsel fablın sadece serim bölümüne işaret etmektedir. Hâlbuki metinde bundan başka birçok olay yaşanmıştır. Görsellerin öğrencilerin gelişim durumlarına uygun olduğu ve figürleri net olarak yansıttığı söylenebilir.

3.2.6 Afyon

Metinde kolaj hâlinde toplam sekiz görsel bulunmaktadır. Bunların üçü birinci sayfada beşi ikinci sayfadadır. Görseller metnin içeriğiyle uyumludur ve içeriğe yönelik ipucu vermektedir. Ancak görsellerde sadece Afyon'a değil seyahat eden aileye de yer verilmesi daha iyi ipucu sunmayı sağlayabilirdi. Ayrıca ikinci sayfada yazıdan çok görsel yer verilmesi, öğrencilerin dikkatini dağıtabilir. Görsellerin öğrenci seviyesine uygun olduğu söylenebilir.

3.2.7 Evet Efendim

Metnin dört sayfasında da görsellere yer verilmiştir. Her sayfanın üstünde sahne püskülleri ve sağında veya solunda evler yer almaktadır. Üçüncü ve dördüncü sayfalarda ise Hacivat ve Karagöz ayrı ayrı yer almaktadır. Görseller metnin Karagöz Hacivat'la ilgili olduğunu ipucunu vermektedir fakat görsellerden başka bir anlam çıkarmak mümkün değildir. İlk iki sayfada ev köşeleri ve püsküller, son iki sayfada bunların yanı sıra bir şey yapmadan dikilen Hacivat ve Karagöz görülmektedir. Görsellerin çok zayıf ve yetersiz olduğu söylenebilir. Ayrıca görsellerin sayfaya serpiştirilmiş olması öğrencilerin dikkatini dağıtabilir.

3.2.8 Sen de Bir İyilik Yap

Metinde üç görsel yer verilmiştir. Görseller metnin içeriğiyle uyumludur ve metinde anlatılanları desteklemektedir. Metnin içeriğine yönelik ipucu vermekte ise zayıftır. Ayrıca görsellerin hazırlanmasında özenli olunmadığı düşünülmektedir. Çünkü

görsellerdeki insanların yüzlerinde hiçbir şekilde jest ve mimik yoktur. Verilen görseller anlatımı desteklemekte ve ipucu vermemektedir. Bu da görsellerin işlevsiz olmasına yol açmıştır. Görsellerin öğrencilerin gelişim düzeylerine uygun olması, dikkat dağıtmaması ve Türk toplumunun özelliklerine uygun olması olumlu özellikleridir.

3.2.9 Hacettepe

Metinde dört görsel bir sayfa üzerinde kolaj hâlinde verilmiştir. Görseller metni tam olarak yansıtmakta ve metin hakkında ipucu vermektedir. Görseller metindeki olayların geçtiği döneme ve öğrencilerin gelişim özelliklerine uygundur. Görsellerde ne olduğu kolayca anlaşılabilir. Dört görsel metindeki kronolojik sıraya uygun olarak sıralanmıştır. Görsellerdeki kişinin yüzünde bir anlam yoktur. Hem servet isterken hem de karşılaştığı sorundan kurtulmak isterken aynı yüz ifadesiyle dua etmektedir. Bu da görselin hazırlanmasında özen gösterilmediğini düşündürmektedir.

3.3 Yedinci sınıf ders kitaplarındaki hikâye edici metinlerin ve görsellerinin incelenmesiyle elde edilen bulgular

İncelenen ders kitabındaki otuz iki metinden on birinin hikâye edici türde olduğu belirlenmiştir. Metinler ve görselleri üzerinde yapılan incelemede aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır:

Tablo 4. 7. Sınıf Ders Kitabındaki Hikâye Edici Metinlerde Bulunan Görsellerin Özellikleri

	Görseller metnin içeriğiyle uyumludur.	Görseller metnin aynısı değildir, onu destekler.	Görseller metnin içeriğine yönelik ipucu vermektedir.	Görseller, yer aldığı sayfada anlatılanlarla ilişkilidir.	Görseller kendi arasında tutarlıdır.	Çizimlerde gereken özenin gösterildiği anlaşılmaktadır.	Görsellerde ne olduğu açık ve net olarak anlaşılmaktadır.	Görseller öğrencinin gelişim düzeyine uygundur.	Görseller dikkat dağıtıcı değildir.	Görseller Türk toplumunun yapısına ve kültürel özelliklerine uygundur.
Ana İşsiz Kalınca	+	-	-	-	+	-	+	+	-	+
Siğirtmaç Mustafa'nın Hikâyesi	-	-	-	-	+	-	-	+	+	+
Karadut Broşür	-	-	-	X	X	-	-	+	X	+
Kaplumbağayla İki Ördek	+	+	+	+	+	+	+	+	-	-
Kızgın Bir Lira	-	-	-	-	+	-	+	+	+	+
Akıllı Evlat	-	-	-	X	X	-	-	-	-	X
A Harfi	+	+	+	+	X	+	+	+	+	X
İki Dost Bir Kuş	+	-	-	+	X	+	+	+	X	+
Nasreddin Hoca Hikâyeleri	-	-	+	-	X	+	+	+	+	+
Ağaçtan Oyma Su Tası	-	-	+	+	+	+	+	+	+	+

Tablo incelendiğinde yedinci sınıf ders kitabındaki hikâye edici metinlerde bulunan görsellerin metni destekleme, içerikle uyum ve ipucu verme bakımından zayıf oldukları görülmüştür. Görsellerin genel olarak güçlü olduğu bir yön ise yoktur. Görsellerin en başarılı olduğu metinler, belirlenen özelliklerin çoğuna uygun olan "Ağaçtan Oyma Su Testisi" ve "Kaplumbağayla İki Ördek" metinleridir.

Görsellerin en başarısız olduğu metin olarak ise "Akıllı Evlat" metni gösterilebilir. Çünkü bu metin hiçbir özelliği karşılamamaktadır. Metinler ve görseller üzerinde yapılan incelemede aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır:

3.3.1 Ana İşsiz Kalınca

Metinde üç adet görsel kullanılmıştır. Birinci görselde Hasan ve annesi oturmaktadır, fakat görselin olayın hangi aşamasını belirttiği net değildir. İkinci görselde perspektif ilkesine uyulmamıştır; köpek ağaç büyüklüğünde resmedilmiştir. Boşlukta süzülen uçurtmanın ise Hasan'ın köyde geçirdiği zamanları temsil ettiği düşünülebilir; fakat uçurtma uçuran, oynayan çocuklara yer verilmemiştir. İkinci ve üçüncü görsellerin yazılı metinden daha çok yer kaplaması ve görsellerin sayfaya dağınık yerleştirilmesi, hikâyeyi geri plânda bırakmıştır. Bu da algılama bakımından yanlış bir düzenlemedir; öğrencinin dikkatinin dağılmasına ve hikâyeye odaklanamamasına neden olabilir. Görsellerin net ve öğrencinin gelişim düzeylerine uygun olması olumlu özellikleridir. Ayrıca görseller Türk toplumunun yapısını ve özelliklerini yansıtmaktadır.

3.3.2 Sığırtmaç Mustafa'nın Öyküsü

Bu hikâyede dört görsel kullanılmıştır. Birinci görselin ait olduğu sayfada Sığırtmaç Mustafa'nın Atatürk'le tanışması anlatılmaktadır; fakat görselde Atatürk yoktur, bir çocuk ile at birbirine bakmaktadır, görsel ile metin uyumsuzdur. İkinci görselin yer aldığı sayfadaki anlatımda Atatürk'ün karşısında sürekli Mustafa vardır, ancak görselde Mustafa'ya yer verilmemiştir. Üçüncü ve dördüncü görseller, metnin içeriğiyle uyumludur. Çizimlerin kalitesiz olduğu söylenebilir, özellikle Atatürk olduğu anlaşılan figür hem Atatürk'e benzememekte hem de bedensel engelli gibi durmaktadır. Görsellerin dikkat dağıtmaması ve öğrencilerin gelişimlerine uygun olması olumlu yönleridir. Görseller Türk toplumunun yapısını ve özelliklerini yansıtmaktadır.

3.3.3 Karadut

Metinde tek görsel vardır. Bu görselde bir çocuk ağaç gölgesinde oturmaktadır. Görsel dinleme metninin içeriğine yönelik bir ipucu sunmamakta, anlatımı desteklememektedir. Metindeki hiçbir ayrıntı görselde yansıtılmamıştır. Tek görsel olduğu için görseller arası uyuma bakılmamıştır. Görselin son derece yetersiz olduğu söylenebilir.

3.3.4 Broşür

Metinde bir doktorun broşür hazırlayarak hastalıklar konusunda köylüleri bilinçlendirmesi işlenmektedir. Metinde görselleştirilebilecek; çocukların doktora çok geç getirilmesi, Doktor Mustafa'nın broşür hazırlaması, kimsenin ilgisini çekemeyişi vb. birçok olay varken Metnin görseline bakıldığında ise sadece bir doktorun bir bebeği muayene ettiği görülmektedir. Ayrıca doktorun nereye baktığı belirsizdir. Görsel, hem kalitesizdir hem de içeriği yansıtmamaktadır. Metinde annenin endişeli olduğu söylenirken görseldeki anne figürünün yüzünde mutlu ve huzurlu bir ifade vardır.

3.3.5 Kaplumbağayla Ördek

Metinde iki görsel yer verilmiştir. Görsellerin anlatımı desteklediği ve içeriği yansıttığı görülmektedir. İlk görselde kaplumbağanın umutsuzluğu ve ikinci görselde korkusu net olarak yansıtılmıştır. Ancak iki görselin de sayfada yazı kadar yer kaplaması okuyanların dikkatini dağıtabilir. Görsellerin öğrencilerin gelişim seviyesine uygun olduğu söylenebilir.

3.3.6 Kızgın Bir Lira

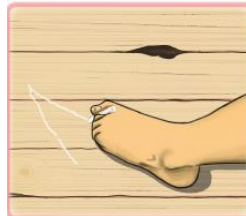
Metinde üç adet görsel yer verilmiştir. Görsellerin hiçbirisi bulunduğu sayfadaki anlatımı desteklememekte ve içerikle uyuşmamaktadır. İlk görselde bir demiryolu ve etrafında birkaç ağaç görülmektedir, hâlbuki metinde demiryolunun etrafındaki korulardan, bağlardan, sebze bahçelerinden bahsedilmektedir. İkinci görselin olduğu sayfada paranın niye kızgın olduğu anlatılmıştır, görselde ise sadece üç kavanoz şekerleme yer almaktadır. Son görselde bir çocuk ıslanmaktadır. Ama bu çocuk nerede, nasıl ıslanmaktadır, bu anlaşılmamaktadır. Görsellerin öğrencilerin gelişim durumlarına uygun olduğu ve dikkat dağıtmadığı söylenebilir.

3.3.7 Akıllı Evlat

Metinde tek görsel vardır. Bu görselde ağzı açık bir çuval altın görülmektedir. Görsel dinleme metninin içeriğine yönelik bir ipucu sunmamakta, anlatımı desteklememektedir. Görselde metindeki birçok olaydan hiçbirine yer verilmemiştir. Tek görsel olduğu için görseller arası uyuma bakılmamıştır. Görselin son derece yetersiz olduğu söylenebilir.

3.3.8 A Harfi

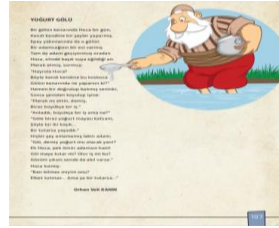
Metinde tek görsel bulunmaktadır. Bu görselde yazı yazmak için kullanılan bir sol ayak görülmektedir. Görsel metnin içeriğiyle uyumludur ve içeriğe yönelik ipucu vermektedir. Fakat dört sayfalık metinde tek görsel yer verilmesi öğrencilerin sıkılmasına yol açarak görsellerden yeterince yararlanılmamasına sebep olabilir. Tek görsel olduğu için görseller arası uyuma bakılmamıştır.

3.3.9 İki Dost Bir Kuş

Dinleme metninde tek görsel yer verilmiştir; bu görselde de sadece Az ve Öz'ün hapis tutuldukları yer görülmektedir. Görsel sınırlı biçimde ipucu vermekte ve anlatılanları desteklemektedir. Ancak metnin konusu ayrıntıların önemi olmasına rağmen görselde hiçbir ayrıntıya yer verilmemesi özensiz çalışıldığını göstermektedir. Tek görsel olduğu için görseller arası uyuma ve dikkat dağıtma durumuna bakılmamıştır.

3.3.10 Nasreddin Hoca Hikâyeleri

Metinde tek görsel yer verilmiştir. Görsel metnin içeriğine yönelik ipucu vermektedir; ancak görsel anlatılanlarla uyumlu değildir ve metindeki ifadeleri desteklememektedir. Çünkü metinde Nasreddin Hoca'nın gölün kıyısında durduğu anlatılmasına rağmen görselde Hoca gölün içindedir ve elinde tuttuğu kepeçdekileri kelimelerin üzerine doğru boşaltmaktadır. Nasreddin Hoca figürü sürekli kullanılan temsile uygundur ve dönemin Türk toplumunun kültürel özelliklerini yansıtmaktadır.

3.3.11 Ağaçtan Oyma Su Tası

Metinde dört görsel kullanılmıştır. İkinci görsel dışındaki görseller metnin içeriğiyle uyumludur ve metne yönelik ipucu vermektedir; fakat ikinci görsel anlatılanlarla uyuşmamaktadır. Çünkü sayfada çocuğun dedesinin taze ağaçları kesmediği anlatılırken görseldeki dede figürü bir buğday tarlasının içindedir. Görsellerin öğrencilerin gelişim seviyesine uygun olduğu söylenebilir.

3.4 Sekizinci sınıf ders kitaplarındaki hikâye edici metinlerin ve görsellerinin incelenmesiyle elde edilen bulgular

İncelenen ders kitabındaki otuz iki metinden on üçünün hikâye edici türde olduğu belirlenmiştir. Metinler ve görselleri üzerinde yapılan incelemede aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır:

Tablo 5. 8. Sınıf Ders Kitabındaki Hikâye Edici Metinlerde Bulunan Görsellerin Özellikleri

	Görseller metnin içeriğiyle uyumludur.	Görseller metnin aynısı değildir, onu destekler.	Görseller metnin içeriğine yönelik ipucu vermektedir.	Görseller, yer aldığı sayfada anlatılanlarla ilişkilidir.	Görseller kendi arasında tutarlıdır.	Çizimlerde gereken öznenin gösterildiği anlaşılmaktadır.	Görsellerde ne olduğu açık ve net olarak anlaşılmaktadır.	Görseller öğrencinin gelişim düzeyine uygundur.	Görseller dikkat dağıtıcı değildir.	Görseller Türk toplumunun yapısına ve kültürel özelliklerine uygundur.
Kaşığı	+	+	+	+	-	-	-	+	+	+
Kedi ile Fare	-	-	-	X	X	-	+	-	X	X
Bayrağımızın Altında	-	-	-	-	+	-	+	+	+	+
Kınalı Ali'nin Mektubu	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+

Atatürk'ü Gördüm	-	-	-	X	X	-	-	-	X	+
Portakal	-	-	+	+	+	+	-	-	+	+
Issız Ada	-	-	-	X	X	-	-	-	X	X
Göç Destanı	-	-	-	-	X	-	+	+	-	+
Karagöz	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+
Haritada Bir Nokta	+-	+	+	+	+	-	-	+	-	+
Kız Kulesi	+	+	+	X	X	+	+	+	X	+
Yılkı Atı	+	+	+	+	+	+	+	+	+	X
Gündüzünü Kaybeden Kuş	-	-	-	-	+	+	+	+	+	X

Tablo incelendiğinde sekizinci sınıf ders kitabındaki hikâye edici metinlerin Türk toplumunun kültürel özelliklerini yansıtırma bakımından güçlü olduğu görülmektedir. Ancak görseller metni destekleme, içerikle uyum, ipucu verme ve özenli çalışma bakımından zayıftır. Görsellerin en başarılı olduğu metinler, belirlenen bütün özelliklere uygun olan “Yılkı Atı” ve “Kınalı Ali'nin Mektubu” metinleridir. Görsellerin en başarısız olduğu metin olarak ise “Karagöz” metni gösterilebilir. Metinler ve görseller üzerinde yapılan incelemede aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır:

3.4.1 Kaşağı

Metinde kullanılan üç görsel de metnin içeriğiyle uyumludur ve ipucu vermektedir. Fakat görsellerin çizimi niteliksizdir. Görseller, çok yapay durmaktadır; bu durum da görselin anlamaya yardımcı olma etkisini azaltabilir. İkinci görselde çocuk elindeki taşla kaşağıyı kırarken üst taraflarda belirsiz bir yere bakmaktadır. Bu da çizimde gereken özenin gösterilmediğinin kanıtıdır. Görsellerin öğrencinin gelişim düzeyine uygun olması, dikkat dağıtıcı olmaması ve Türk toplumunun yapısını ve özelliklerini yansıtmaması olumlu yönleridir.

3.4.2 Kedi ile Fare

Dinleme metninde tek görsel yer almaktadır. Bu görselde bir kedi ile fare yan yana durmaktadır. Metinde birçok olay yer almasına, gelincik ve baykuşa yer verilmesine rağmen bunlardan hiçbiri görselde yoktur. Yani görsel içeriği yansıtmamakta, anlatımı desteklememekte ve okuyanlara ipucu sunmamaktadır. Görseller sekizinci sınıf öğrenci seviyesinin altındadır.

3.4.3 Bayrağımızın Altında

Birinci görselin bulunduğu sayfada Millî Mücadele Dönemi'nde Salihi'deki bir yangından ve bu yangının yarattığı şaşkınlık yüzünden herkesin oradan oraya koştuğundan bahsedilmekte, görselde ise yaşlı bir kadın durmakta, arka planda ise askerler top atışı yapmaktadır. Görselde ne yangını ne de kargaşayı anlatan bir figür yoktur; görsel ve yazılı metin farklı şeyleri anlatmaktadır. İkinci görselin bulunduğu sayfada yaşlı kadının bayrağının altındaki duygularından orada tanıştığı bir gence bahsetmesi, onu evladı gibi bağrına basması anlatılmaktadır; görselde ise bunlarla alakalı bir figür yoktur; sadece yaşlı bir kadın ve genç bir adam birbirine

bakmaktadır. Görseller net ve birbirleriyle uyumlu olmakla birlikte çizimleri basit kalmıştır ve yapay görünmektedir. Görsellerin öğrenci seviyesine uygun olması ve dikkat dağıtıcı olmaması olumlu yönleridir.

3.4.4 Kınalı Ali'nin Mektubu

Metinde iki görsel bulunmaktadır. Birinci görselde saçları kınalı bir asker ve onunla konuşan komutanı, ikinci görselde mektup okuyan bir komutanla dinlenen askerler görülmektedir. Görsellerin ikisi de metnin içeriğiyle uyumludur ve içeriğe ilişkin ipucu vermektedir. Görsellerin özenle hazırlandığı ve öğrenci seviyesine uygun olduğu söylenebilir.

3.4.5 Atatürk'ü Gördüm

Dinleme metninde bir çocuğun yaşadığı şehre Atatürk'ün geldiği gün hangi duyguları yaşadığı; Atatürk'ün karşılandığı alandaki izdiham ve coşku anlatılmaktadır. Görselde ise Atatürk manevi kızı Ülkü'yle görülmektedir. Görsel, dinleme metnini yansıtmamaktadır; metinle uyumsuzdur ve metnin içeriğine yönelik ipucu taşımamaktadır. Dikkat dağıtıcı ve dağıtmaması ve bulunduğu sayfa ile uyumu dinleme metni olduğu için; görsellerin birbiriyle uyumu tek görsel olduğu için değerlendirilmemiştir.

3.4.6 Portakal

Metinde okul yemekhanesinin çok kalabalık olduğu söylenmesine rağmen birinci görseldeki yemek görselinde sadece iki öğrenci yemek yemektedir, ayrıca metinde anlatılan yemek listesiyle görseldeki yemekler birbirini tutmamaktadır. Bu da görselle metin arasında uyumsuzluğa sebep olmuştur. Görseller metnin genel atmosferiyle uyumlu olduğu için görsellerin içeriğe yönelik ipucu verdiği söylenebilir. Çizimler net değildir, görsellerdeki yüz ifadeleri belirsizdir. Görsellerin öğrenci seviyesine uygun olması ve dikkat dağıtıcı olmaması ise olumlu yönleridir.

3.4.7 İssiz Ada

Metinde sahile vurmuş bir kayığın görüldüğü tek görsel yer verilmiştir. Görsel metni desteklemekte ve metnin içeriğine yönelik ipucu sunmamaktadır. Görsel işlevsizdir, metindeki varlık ve olay zenginliğini yansıtmamaktadır. Tek görsel olduğu için sayfada anlatılanlarla uyuma, dikkat dağıtma durumuna bakılmamıştır.

3.4.8 Göç Destanı

Metinde tek görsel yer verilmiştir. Bu görsel de metinde anlatılanları kapsamamakta, desteklememekte ve ipucu sunmamaktadır. Hulin Dağı ve çevresinin özellikleri, Çinlilerin kayayı parçalayıp götürmeleri, bütün canlıların huzursuz olması gibi pek çok ayrıntı bulunmasına rağmen sadece bir grup insana yer verilmiştir. Bu insanlar eğer metinde göç ettiği belirtilen insanlarsa burada yine bir yanlışlık vardır. Çünkü bu insanların göç ettiğine dair hiçbir emare yoktur. Görselin öğrenci seviyesine uygun olduğu söylenebilir.

3.4.9 Karagöz

Metinde dört görsel yer verilmiştir; fakat bu görsellerin hiçbiri içeriği yansıtmamakta ve içeriğe yönelik bir ipucu sunmamaktadır. Geleneği ve güncel olanı bir araya getiren metnin ilgi çekiciliği görsellerle artırılabilir. Ayrıca bilgisayar başındaki bir Karagöz'ü düşünmede öğrencilerin zorlanabileceği düşünülebilir ve bu zorluğun önüne görseller yoluyla geçilebilir. Ancak bunun yerine bir Karagöz, bir Hacivat, bir de sahne görseli kullanılmıştır. Bu bakımdan görsellerin işlevsiz olduğu ve özensiz bir çalışmanın ürünü olduğu söylenebilir.

3.4.10 Haritada Bir Nokta

Metindeki görsellerde balıkçılar bulunmaktadır. Hikâyede balıkçılardan bahsedildiği için görsellerin metnin içeriğiyle uyumlu olduğu söylenebilir. Görsellerde çizim kalitesi ise düşüktür, kişilerin yüz ifadeleri ve beden dilleri net değildir. Görseller birbirleriyle tutarlıdır ve metnin içeriğine yönelik ipucu taşımaktadır. Birinci ve ikinci görselin yazılı metinden fazla yer kaplaması, dikkat dağılmasına sebep olabileceği için eğitimsel açıdan yanlıştır.

3.4.11 Kız Kulesi

Metinde tek görsel bulunmaktadır. Bu görselde bir genç kız üzüm yerken görülmektedir. Kızın üzüm yediği sepetin içindeki bir yılan dikkati çekmektedir. Metinde de bu olay anlatıldığı için görselin metnin içeriğiyle uyumlu olduğu ve metne yönelik ipucu sunduğu söylenebilir. Tek görsel olduğu için dikkat dağıtma durumuna ve görseller arası uyuma bakılmamıştır.

3.4.12 Yılkı Atı

Metinde üç görsel bulunmaktadır. Bütün görseller buldukları sayfada anlatılanlarla uyumludur ve metnin içeriğine yönelik ipucu vermektedir. Görsellerin rahatça anlaşılabilirdiği, dikkat dağıtmadığı, birbiriyle uyumlu olduğu ve öğrencilerin gelişim seviyelerine uygun olduğu söylenebilir.

3.4.13 Gündüzünü Kaybeden Kuş

Metinde iki adet görsele yer verilmiştir. Görseller metnin içeriğiyle uyumlu değildir ve içeriğe yönelik ipucu sunmamaktadır. Metindeki olay ve metafor zenginliğine görsellerde yer verilmemiş sadece uçan kuşlarla yetinilmiştir. Görsellerin rahatça anlaşılabilirdiği, öğrenci seviyesine uygun olduğu ve birbiriyle uyumlu olduğu söylenebilir.

4 Sonuç

Ana dili eğitiminde farklı duylara hitap edilerek yapılan etkinliklerin daha olumlu sonuçlar vermesi beklenen bir durumdur. Ders işlenirken etkinliklerin farklı ilgi ve yeteneklere göre yapılandırılması, görsel, bedensel, işitsel vb. yöntemlerin tercih edilmesi etkili ve kalıcı öğrenmeyi sağlayabilir. Modern eğitim anlayışının temelini oluşturan yapılandırmacı yaklaşımda ve yaparak yaşayarak öğrenmede de öğrencilerin daha fazla duylarına hitap eden uygulama ve materyallerin kullanılması esastır. Ders kitaplarında görsellerin kullanılması da bu bakımdan önem taşımaktadır. Ancak bu görsellerden istenen verimin alınabilmesi için görsellerin nitelikli ve işlevsel olması gerekir. Bu çalışmada ders kitaplarındaki hikâye edici metinlerde kullanılan görsellerin incelenmesiyle elde edilen bulgulardan hareketle şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Görsellerin neredeyse hiçbiri öğrenciyi estetik zevk kazandırıcı nitelikte değildir, çoğunluğu basit şekilde çizilmiştir, ana dili kullanımının aynı zamanda bir sanat olduğu düşünülürse bütünsel açıdan bakıldığında bu durum bir eksikliklerdir. Metin ve görseller genel olarak uyussa da metnin içeriğini desteklemeyen, metinle ilgisiz görseller de vardır. Bu da anlamayı zorlaştırıcı ve kafa karıştırıcı bir unsur olarak kabul edilebilir. Çoğu görselde kişilerin yüzleri ve beden dilleri net değildir. Hikâye edici türlerin en temel özelliklerinden olan betimleyici anlatımın öğretilmesi ve kullanımı açısından görseller büyük yarar sağlayabilir. Betimlenen unsurların görselleştirilmesi bu konuda büyük iş görecektir; ancak net olmayan çizimlerle bunu başarmak mümkün değildir. Bazı görsellerde gereken özenin gösterilmediği, aynı anı gösteren iki görselde aynı kişilerin farklı kıyafetlerinden ve görünümünden anlaşılmaktadır. Türkçe ders kitaplarında dil ve anlatım nasıl mükemmel olmak zorundaysa görseller de aynı şekilde hatasız olmalıdır. Görseller, genel olarak ait oldukları metinleri kapsamamaktadır. Bu da görselin anlatım gücünü ve destekleyiciliğini zayıflatmaktadır. "Sığırtmaç Mustafa" metnindeki Atatürk figüründe de görüldüğü gibi çizimler, gerçeklik hissi uyandırmamaktadır. Gerçeklik hissi vermeyen materyaller de hem güdüleme hem dikkat çekme bakımından zayıf kalacaktır. Bazı parçalarda görsel/metin dengesi kurulamamış; görsel, metinden fazla yer kaplamıştır. Bu da hem dikkat dağılmasına hem de dersin amacı dışına çıkmasına sebep olabilmesi sebebiyle hata olarak kabul edilen bir durumdur. Görsellerin hemen hemen tamamının Türk toplumunun yapısına ve özelliklerine uygun olması olumludur.

Ulaşılan sonuçların ilgili çalışmaların sonuçlarıyla örtüştüğü söylenebilir. İşeri (2003) ve Kırbas, Orhan ve Topal (2012) tarafından yapılan çalışmalarda Türkçe kitaplarındaki görseller bu çalışmada olduğu gibi niteliksiz olarak değerlendirilmiştir. Batur (2010) tarafından yapılan çalışmanın sonuçlarına göre bazı görseller metinden çok yer kaplamaktadır ve görsel/metin uyumu zaman zaman göz ardı edilmiştir, bu çalışmada da benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Batur'un çalışmasında ifade edilen görselin metnin sonuna yerleştirilmesi durumuna ise bu araştırma kapsamında rastlanmamıştır. Ercantürk (2015) tarafından yapılan çalışmada, görsellerin metinleri tam olarak kapsamadığı ve resimlemelerin sorunlu olduğu sonucuna ulaşılmıştır; bu da bu çalışmanın bulgularıyla örtüşen bir yargıdır. İşcan ve Cımbız (2018) tarafından yapılan ve Türkçe ders kitaplarındaki görsel/metin ve görsel/başlık uyumunun orta düzey olduğu; görsellerin estetik zevki kazandırıcı olduğu belirlenen çalışmanın sonuçlarıyla çalışmamızın sonuçlarıyla örtüşmemektedir. Bu durum, iki çalışmada incelenen kitapların farklı olmasına bağlanabilir. Türkben (2019) tarafından yapılan çalışmada ise görsellerin estetik zevk vermedikleri ve üst düzey düşünmeye yönlendirmedikleri belirtilmiştir. Bu çalışmada da benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Sonuç olarak, Türkçe ders kitaplarındaki görsellerin istenen niteliklerde olmadığı görülmektedir. Hâlbuki nitelikli ve işlevsel şekilde tasarlanan görseller eğitim öğretim sürecinde somutlaştırma, ilgi çekme, dikkati uyanık tutma, sözlü ifadeleri

destekleme, estetik zevk kazandırma gibi görevleri yerine getirir (Ünlü, 2001, 326-327). Bulgulardan anlaşılacağı üzere, hâlihazırdaki görsellerin bu görevleri yerine getirmeleri zordur. Görsellerin ana dili eğitiminde kullanılmasının en temel iki amacı anlama/anlatma becerilerini geliştirme ve düşünme becerisini kazandırmadır (Ausburn ve Ausburn, 1978, 295). Görseller bu amaçlara uygun olmadığı için temel işlevlerini yerine getirememekte ve bu da görsellerin kullanılma sebebini ortadan kaldırmaktadır. Görseller, metni kapsamlı ve desteklemeli; fakat metnin aynısı olmamalı; öğrenciyi tahmin etmeye, düşünmeye, yorum yapmaya, üst düzey düşünmeye yönlendirmelidir. Türkçe ders kitaplarında yer verilen görsellerin seçiminde daha titiz olunmalı, metin için yapılan çizimlerde ise daha özenli çalışılmalıdır. 2003 yılında yapılan ilk çalışmadan günümüze ders kitaplarında görsel-metin uyumu bakımından kayda değer bir iyileşme olmadığı anlaşılmaktadır.

5 Kaynaklar

- Aslan, E. (2010). Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk ders kitapları. *Eğitim ve Bilim*, 35(158), 215-231.
- Ausburn, L. J., & Ausburn, F. B. (1978). Visual literacy: Background, theory and practice. *Programmed Learning and Educational Technology*, 15(4), 291-297.
- Baştuğ, M. & Demirgüneş, S. (2016). *Türkçe öğretiminde ders işleme süreci*. Türkçe öğretimi içinde, 17-60 (Ed: F. Susar Kırmızı). Ankara: Anı.
- Batur, Z. (2010). İlköğretim 6. sınıf Türkçe ders kitaplarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Bazeli, M. J., & Olle, R. E. (1995). Using visuals to develop reading vocabulary. 371-377. (<https://eric.ed.gov/?id=ED391519> adresinden 17.01.2020 tarihinde alınmıştır.)
- Carstens, A., Maes, A., & Gangla-Birir, L. (2006). *Understanding visuals in HIV/AIDS education in South Africa: differences between literate and low-literate audiences*. *African Journal of AIDS Research*, 5(3), 221-232.
- Cemiloğlu, M. (2015). *Türkçe öğretimi*. Bursa: Aktüel.
- Cook, M. (2012). Teaching with visuals in the science classroom. *Science Scope*, 35(5), 64-67.
- Demir, C., & Yapıcı, M. (2007). Ana dili olarak Türkçenin öğretimi ve sorunları. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(2), 177-192.
- Dolunay, S. K. (2010). Dil bilgisi öğretiminin amacı ve önemi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (27), 275-284.
- Ercantürk, O. K. (2015). Türkçe ders kitaplarındaki yazılı metinler ile metin görsellerinin uyumu. *Electronic Turkish Studies*, 10(3), 427-454.
- Gorman, R., & Eastman, G. S. (2010). "I See What You Mean": Using Visuals to Teach Metaphoric Thinking in Reading and Writing. *English Journal*, 92-99.
- Göçer, A. (2008). İlköğretim Türkçe ders kitaplarının ölçme ve değerlendirme açısından incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(1), 197-210.
- Gündüz, O. & Şimşek, T. (2011). *Uygulamalı okuma eğitimi*. Ankara: Grafiker.
- Güneş, F. (2011). Dil öğretim yaklaşımları ve Türkçe öğretimindeki uygulamalar. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(15), 123-148.
- Güneş, F. (2013). Görsel okuma eğitimi. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(1), 1-17.
- Halis, İ. (2002). *Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme*. Ankara: Nobel.
- İşcan, A., & Cımbız, A. T. (2018). Ortaokul 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki resimlerin metinlerle uyum düzeyinin incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(1), 250-272.
- İşeri, K. (2003). Türkçe ders kitaplarındaki metinler için çizilen resimlerin incelenmesi. *Cumhuriyetimizin 80. Yılında Türkçemiz*, (12), 1-12
- Karataş, Z. (2015). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. *Manevi temelli sosyal hizmet araştırmaları dergisi*, 1(1), 62-80.
- Kırbaş, A., Orhan, S., & Topal, Y. (2012). İlköğretim Türkçe ders kitaplarındaki görsel öğelere öğretmen görüşlerinden hareketle eleştirel bir bakış. *Electronic Turkish Studies*, 7(4), 2225-2234.
- Kiss, T., & Weninger, C. (2016). *Cultural learning in the EFL classroom: the role of visuals*. *ELT Journal*, 71(2), 186-196.
- Kurudayıoğlu, M., & Çetin, Ö. (2015). Temel beceriler ve Türkçe öğretimi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 3(3), 1-19.
- Lewalter, D. (2003). Cognitive strategies for learning from static and dynamic visuals. *Learning and Instruction*, 13(2), 177-189.
- Özkan, R. (2010). Türk eğitim sisteminde himayeci değerler: ilköğretim ders kitapları örneği. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(1), 1124-1141.
- Sarıkaya, B. Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki (5, 6, 7 ve 8. sınıf) etkinliklerin değerlendirilmesi. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (64), 563-580.
- Pettersson, R. (2007). Visual literacy in message design. *Journal of Visual Literacy*, 27(1), 61-90.
- Solak, M., & YAYLI, D. (2009). İlköğretim ikinci kademe türkçe ders kitaplarının türler açısından incelenmesi. *Journal Of International Social Research*, 2(9), 444-453.
- Türkben, T. (2019). Investigation of text pictures in Turkish textbooks, Inonu University Journal of the Faculty of Education, 20(2), 650-672.

Uzuner, S., Aktaş, E., & Albayrak, L. (2010). Türkçe 6, 7 ve 8. sınıf ders kitaplarının görseller (illüstrasyonlar) açısından değerlendirilmesi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (27), 721-733.

Ünal, F. (2001). Eğitim iletişimde görsel ileti tasarımı. *Kurgu Dergisi*, 18(1), 325-336.

Yeh, H. & Lohr, L. (2010). Towards evidence of visual literacy: Assessing Pre-service teachers' perceptions of instructional visuals. *Journal of Visual Literacy*, 29(2), 183-197.

Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.

Extended Abstract

Visuals are often included in the textbooks. Although the use of visuals in textbooks is expected to have positive results, the visuals must be functional, relevant, open to prediction and interpretation, and appropriate to the student level in order to realize this expectation. Images that do not have these qualities will not go beyond being an ornament, perhaps it will cause distraction and divert attention away from the subject. Images, when used with texts, can fulfill the functions of completion, explanation, and facilitation of understanding. For this, the visual and the text must overlap and support each other. The aim of this research is to reveal the harmony of the narrative texts in Turkish textbooks with the visuals used in these texts, and to provide a perspective to the bookmakers and researchers working in this field. Textbooks are an important material in teaching Turkish as a mother tongue. The acquisitions in Turkish lessons are generally given through the studies on the text. Visuals are frequently used in order to increase the comprehensibility of the written texts in the books and to provide an opportunity for guesswork and interpretation. The visuals used in the texts must be of high quality and compatible with the content of the text. Visuals have an effect that facilitates the understanding of the written text, especially in narrative texts. When the literature was scanned, it was seen that there was no study regarding the use of visuals in story-type texts in Turkish textbooks used in the 2020-2021 academic year. Therefore, and since visuals fulfill important functions in Turkish education, it is hoped that this study will fill the gap in the field and contribute to the education of Turkish. This study, which aims to determine the harmony between the story-type texts in Turkish textbooks and the visuals used in these texts, was carried out in a qualitative model based on document analysis. "The research in which qualitative data collection techniques such as observation, interview and document analysis are used and a qualitative process is followed to reveal perceptions and events in a realistic and holistic manner in the natural environment is called qualitative research" (Yıldırım & Şimşek, 2008: 39). Document analysis was conducted to collect data. "Obtaining data by analyzing written documents containing information about the facts and events related to the subject examined within the scope of the research is called document review" (Karataş, 2015: 72). Study documents in this research; It consists of story-type texts in four Turkish textbooks, one from each grade level in the secondary school used in the 2020-2021 academic year. The ones published by the Ministry of National Education were used in the textbooks with more than one. In this study, document analysis method was used while collecting data. The data were collected by the researchers by scanning the story-type texts in the middle school Turkish textbooks and the visuals in these texts. Visuals in narrative texts; Approaches in the literature were examined with the criteria prepared in line with the practices and expert opinions received. After the findings were obtained, they were examined by a team of three experts, consisting of a visual arts teacher, a psychological counselor, and a Turkish teacher. After corrections were made in line with the expert opinion, the findings were finalized and presented with interpretation. In the tables where the data are presented, if the visual shows the desired feature (+), if it does not show (-), if the visual is not examined in terms of the relevant feature, the sign (x) is used. In the case of the only visual, the harmony between the visuals, the distraction in the listening texts and the harmony with the explained on the page, the reflection of the cultural structure of the Turkish society in the visuals without human and social environment figures were not considered. This study is limited to the specified secondary school Turkish textbooks and narrative texts in these books. In this study, based on the findings obtained by examining the visuals used in the narrative texts in the textbooks, the following conclusions have been reached: Almost none of the visuals provide the students with aesthetic pleasure, most of them are drawn in a simple way, considering that the use of mother tongue is also an art, this is a deficiency when considered from a holistic point of view. Although the text and images generally agree, there are also images that are not related to the text that do not support the content of the text. This can be considered as a factor that makes understanding difficult and confusing. In most images, the faces and body language of the people are not clear. Visuals can be of great benefit in terms of teaching and using descriptive narration, which is one of the most basic features of narrative genres. Visualization of the depicted elements will do a great job in this regard, but it is not possible to achieve this with unclear drawings. It is understood from the different clothes and appearances of the same people in two images showing the same moment that some visuals do not show the necessary care. Just as language and expression have to be perfect in Turkish textbooks, the visuals should also be accurate. Images generally do not include the texts to which they belong. This weakens the expressive power and support of the visual. As can be seen in the Atatürk figure, the drawings do not give a sense of reality. Materials that do not give a sense of reality will also be weak in terms of both motivation and attention. In some parts, the visual / text balance could not be established, and the visual took up more space than the text. This is a situation that is accepted as a mistake because it can cause both distraction and deviation from the purpose of the lesson. It is positive that almost all of the images are suitable for the structure and characteristics of Turkish society. Based on these results, it can be said that it is necessary to be more meticulous in the selection of the images in Turkish textbooks and to work more carefully on the drawings made for the text. It is understood that there has been no significant improvement in terms of visual-text harmony in textbooks since the first study carried out in 2003.